

**MAKTABGACHA YOSHDAGI IMKONIYATI CHEKLANGAN
BOLALARNI INKLYUZIV TA'LIMGA JALB ETISHDA FRIDRIX FREBEL
METODIKASIDAN FOYDALANISH**

Ismatova Shodiya Ne'matilla qizi

Navoiy davlat universiteti 2-kurs magistranti

E-mail:ismatovashodiya429@gmail.com.

+998937516727

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda Fridrix Frebel metodikasining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, Frebelning pedagogik qarashlari, didaktik o'yinlari va rivojlantiruvchi materiallaridan foydalanishning bolalarning ijtimoiylashuvi, bilish jarayonlari va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Inklyuziv ta'lim sharoitida Frebel metodikasini qo'llash orqali bolalarning individual imkoniyatlarini rivojlantirish va ta'limga moslashtirish usullari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, imkoniyati cheklangan bolalar, Fridrix Frebel, maktabgacha ta'lim, rivojlantiruvchi muhit, didaktik o'yinlar, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение методики Фридриха Фребеля в привлечении детей дошкольного возраста с ограниченными возможностями к инклюзивному образованию. Анализируются педагогические взгляды Фребеля, дидактические игры и развивающие материалы, а также их роль в социализации детей, развитии познавательных процессов и коммуникативных навыков. Рассмотрены способы применения методики Фребеля в условиях инклюзивного образования для развития индивидуальных возможностей детей и их адаптации к образовательной среде.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с ограниченными возможностями, Фридрих Фребель, дошкольное образование, развивающая среда, дидактические игры, педагогические технологии.

Abstract: This article discusses the importance of Friedrich Froebel's methodology in involving preschool children with disabilities in inclusive education. The pedagogical views of Froebel, his didactic games and developmental materials, and their role in children's socialization, cognitive development, and communication skills are analyzed. The article also examines ways of applying Froebel's methodology in inclusive educational settings to develop children's individual abilities and facilitate their adaptation to the educational environment.

Keywords: inclusive education, children with disabilities, Friedrich Froebel, preschool education, developmental environment, didactic games, pedagogical

technologies.

Kirish

Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimida inklyuziv ta'lim masalasi muhim pedagogik yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Inklyuziv ta'lim barcha bolalarga, jumladan, imkoniyati cheklangan bolalarga teng ta'lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan tizim hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bolalarni ta'lim muhitiga to'g'ri jalb qilish ularning keyingi rivojlanish bosqichlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, imkoniyati cheklangan bolalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga samarali integratsiya qilishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish talab etiladi. Maktabgacha ta'lim jarayonida bolaning shaxs sifatida shakllanishi, ijtimoiy moslashuvi hamda mustaqil faoliyat yuritishga tayyorlanishi asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda nemis pedagogi Fridrix Frebel tomonidan ishlab chiqilgan metodika alohida o'rin tutadi. Frebel maktabgacha ta'lim nazariyasining asoschilaridan biri bo'lib, bolalarni o'yin orqali o'qitish va rivojlantirish g'oyasini ilgari surgan. U bolaning tabiiy qobiliyatlarini rivojlantirishda didaktik o'yinlar, amaliy faoliyat va maxsus rivojlantiruvchi materiallardan foydalanishni tavsiya etgan. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda Frebel metodikasi samarali natija beradi. Chunki mazkur metodika bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ularni qiziqarli o'yinlar va amaliy mashg'ulotlar orqali ta'lim jarayoniga faol jalb etishga xizmat qiladi. Frebelning "sovg'alari" deb ataluvchi rivojlantiruvchi vositalar bolalarda mayda motorika, tafakkur, diqqat, tasavvur va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Inklyuziv ta'lim - bu barcha bolalarning individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va qobiliyatlaridan qat'i nazar, birgalikda ta'lim olishini ta'minlaydigan tizimdir. Ushbu tizimda imkoniyati cheklangan bolalarga teng imkoniyat yaratish, ularning jamiyatga moslashuvini ta'minlash va ijtimoiy faolligini oshirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Maktabgacha yosh davri bolaning jismoniy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida eng muhim bosqich bo'lgani sababli, aynan shu davrda inklyuziv yondashuvni samarali tashkil etish katta ahamiyat kasb etadi. Fridrix Frebel maktabgacha ta'lim tizimining asoschilaridan biri sifatida bolaning rivojlanishida o'yin faoliyatini asosiy vosita deb hisoblagan. U bolalarni majburlash emas, balki qiziqitirish, erkin faoliyat va amaliy mashg'ulotlar asosida tarbiyalash g'oyasini ilgari surgan. Frebelning fikricha, har bir bola o'ziga xos qobiliyat va imkoniyatlarga ega bo'lib, tarbiyachi ularni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratishi lozim. Frebel metodikasining asosiy xususiyatlaridan biri — bu "Frebel sovg'alari" deb nomlangan didaktik materiallardan foydalanishdir. Mazkur materiallarga turli geometrik shakllar, rangli sharlar, kubiklar, tayoqchalar, halqalar va konstruktiv o'yin

vositalari kiradi. Ushbu vositalar orqali bolalar atrof-muhitni anglaydi, predmetlarning shakli, hajmi va rangini farqlashni o'rganadi, shuningdek, fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda Frebel metodikasining samaradorligi shundaki, unda individual yondashuv ustuvor hisoblanadi. Masalan, nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan rangli kartochkalar va predmetli o'yinlar asosida ishlash ularning lug'at boyligini oshirishga xizmat qiladi. Eshitishda muammosi bo'lgan bolalar uchun vizual vositalar va imo-ishora bilan boyitilgan mashg'ulotlar samarali hisoblanadi. Harakatida cheklov mavjud bolalar uchun esa mayda motorikani rivojlantiruvchi mashqlar tavsiya etiladi. Frebel metodikasi bolalarda ijtimoiylashuv jarayonini ham qo'llab-quvvatlaydi. Inklyuziv guruhlarda tashkil etilgan jamoaviy o'yinlar bolalarning tengdoshlari bilan muloqot qilishini osonlashtiradi. Bu esa imkoniyati cheklangan bolalarda o'ziga ishonch hissini kuchaytiradi hamda jamoada o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Ayniqsa, rolli o'yinlar va birgalikdagi ijodiy faoliyat bolalar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, Frebel metodikasida rivojlantiruvchi muhit yaratishga katta e'tibor qaratiladi. Inklyuziv ta'lim muassasalarida bolalarning erkin harakatlanishi, o'yin vositalaridan mustaqil foydalanishi va xavfsiz muhitda rivojlanishi uchun maxsus sharoitlar yaratilishi zarur. Bunda tarbiyachining vazifasi bolalarni boshqarish emas, balki yo'naltirish va rag'batlantirishdan iborat bo'ladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yin asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni imkoniyati cheklangan bolalarda bilim olishga qiziqishni oshiradi. Chunki o'yin bolaning tabiiy ehtiyoji hisoblanadi va u orqali bola yangi bilimlarni qiziqarli tarzda o'zlashtiradi. Shu sababli Frebel metodikasini inklyuziv ta'lim tizimida qo'llash pedagogik samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda Fridrix Frebel metodikasidan foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega. Mazkur metodika bolalarning individual xususiyatlari, ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda ularning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Frebelning o'yin asosidagi yondashuvi bolalarda mustaqillik, ijodkorlik, muloqot va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, Frebelning didaktik materiallari orqali imkoniyati cheklangan bolalarning mayda motorikasi, tafakkuri, nutqi va sensor qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin. Inklyuziv guruhlarda jamoaviy faoliyatni tashkil etish esa bolalar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlaydi, ularni tengdoshlari bilan faol muloqotga undaydi. Bu esa bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni rivojlantirishda

zamonaviy pedagogik metodlar bilan bir qatorda Frebel metodikasidan foydalanish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu sababli tarbiyachilar va pedagoglar tomonidan ushbu metodikaning mazmunini chuqur o'rganish hamda amaliyotda samarali qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay, rivojlantiruvchi va teng imkoniyatli ta'lim muhitini yaratishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Friedrich Fröbel. Inson tarbiyasi (Pedagogik qarashlar to'plami).
2. UNESCO. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro tavsiyalar.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi tizimiga oid me'yoriy hujjatlar.
5. Xamidov X., Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
6. Maktabgacha pedagogika. O'quv qo'llanma. – Toshkent, 2021.
7. Inklyuziv ta'lim asoslari bo'yicha ilmiy-uslubiy qo'llanmalar.